

بچه‌های قرآنی فراموش شده‌اند...؟

می‌گویند با برچیده شدن مکتب‌خانه‌ها، هیچ نهادی جایگزین آنها نشد تا با وجهه و صبغه مردمی خود به امر مهم ترویج فرهنگ قرآنی در جامعه اسلامی ایران اهتمام ورزد. تا غنی‌سازی اوقات فراغت دانش‌آموزان را از طریق انس با قرآن بر عهده گیرد، تا به ارتقای سطح کمی و کیفی توانایی خواندن و فهم قرآن و بهره‌گیری از آن کمک کند و...
...می‌گویند از نظام آموزش رسمی سلب امید کرده‌ایم و به کارهای فوق‌برنامه رو آورده‌ایم و احیای فرهنگ مکتب‌خانه‌ای، اینجا دوی درد است. ...و لب کلام اینکه این بار هم «مراکز دارالقرآن» به یاری نظام آموزشی ما فراخوانده شده‌اند، تا تحقق اهداف والایی را که شاید سیستم آموزش و پرورش موجود عاجز از آن می‌نماید، برای نسل جوان و نوجوان ما واقعاً به ارمغان آورند.
هر چند اظهار نظر در خصوص هدفگذاری، ساختار، برنامه‌ریزی و مدیریت و هدایت این نهاد مقدس (مرکز دارالقرآن کریم) و نقاط قوت و ضعف آن از عهده و توان ما خارج است و نیازمند مطالعه و بررسی جامع از سوی متولیان آن است. اما بی‌شک واضح و مبرهن است که به دور از هر گونه هیاهو و سطحی‌نگری، کوچکترین لغزش، خطا و سهل‌اندیشی در این زمینه ما را سالها به عقب می‌راند و اهداف والایمان را به سرابی بیش تبدیل نمی‌کند.
گلستان قرآن به منظور ارائه تصویری کلی (هر چند ناقص) از چند و چون گذران اوقات مراکز دارالقرآن کریم در کشور، با برخی از مدیران این مراکز به گفت‌وگو نشستیم است که در پی می‌آید:

جواد اسدزندی با یازده سال سابقه تدریس و آشنا به علوم قرآنی، از تربیت جام اولین کسی است که با اشتیاق و حوصله به سوالات ما پاسخ می‌دهد. وی از مشکلات و مصائب کار می‌گوید: «یک سری مشکلات، منطقه‌ای است. یعنی ی‌راساس چتر فرهنگی حاکم بر مناطق، متفاوت است. مثلاً در خراسان، بویژه مناطق مرزی،

مذهب عاملی شده که تا حدی ما را با مشکل روبرو کرده. تشیع و تسنن هر کدام از قرآن برداشت جداگانه‌ای دارند و متأسفانه کمتر به عامل وحدت که همان قرآن است، توجه دارند. لذا این مشکل که بویژه فعلاً با مسائل سیاسی داخل شده، تمام مسائل را تحت‌الشعاع قرار داده. مثلاً می‌گویند این دارالقرآن با

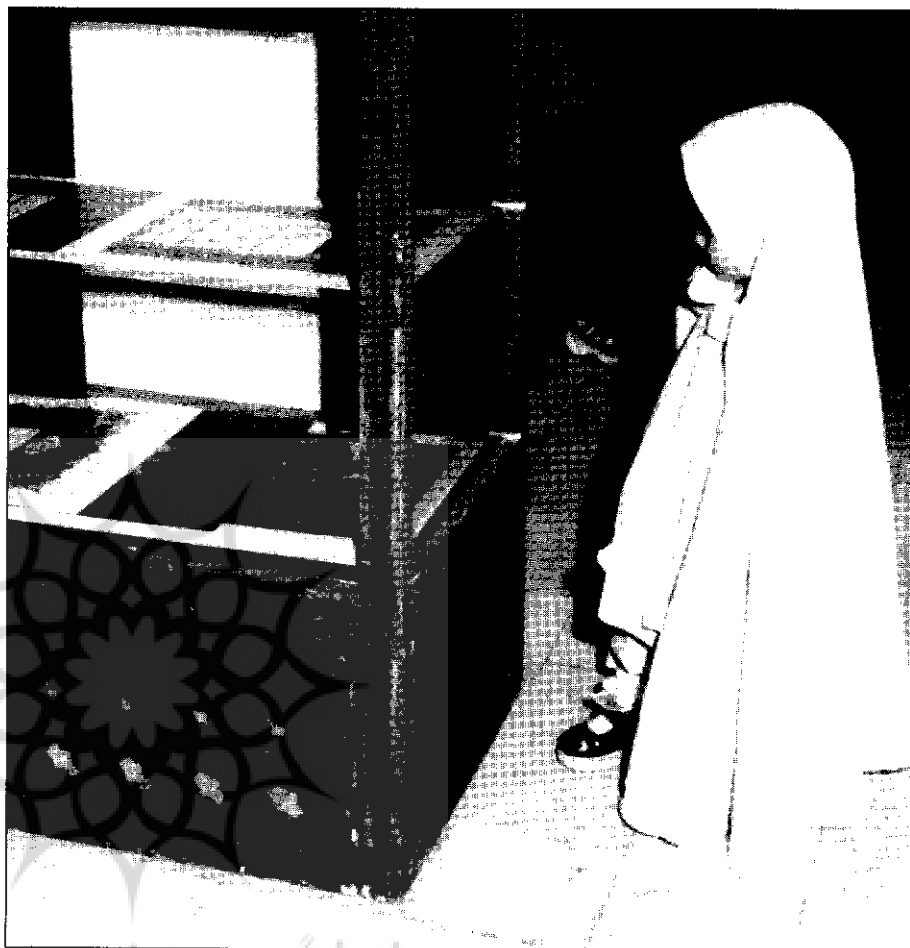
وجهه مذهبی تشیع راه افتاده و ما باید در مقابل اینها قد علم کنیم و خودمان کاری انجام دهیم. یعنی علناً امر قرآنی را ضعیف می‌کنند.»

وی ضمن انتقاد از شعار غیردولتی کردن دارالقرآن‌ها معتقد است: «امر قرآن به عنوان یکی از اساسی‌ترین مباحث نظام جمهوری اسلامی باید به طور جدی مورد توجه قرار گیرد و خیلی به آن بها داده شود. دارالقرآن‌ها در بطن و متن جامعه ما هستند و کاملاً دولتی هستند و باید مسوولین در نهایت امر به آنها کمک کنند و مثلاً به این مراکز وام بلندمدت بدهند.»

مشکل بودجه‌ای و تامین مالی در مراکز دارالقرآنی هم که بیش از دو سه سال از عمرشان نمی‌گذرد، خودنمایی می‌کند. هر چند بخشی از هزینه‌های این مراکز از قبل شهرداری فراگیران و کمک‌های مردمی تامین می‌شود، اما نباید از نظر دور داشت که بافت جمعیتی مناطق مختلف کشور به لحاظ فرهنگی و اقتصادی متغیر است و این موضوع می‌تواند بر روند تامین بودجه مورد نیاز مراکز مزبور تاثیر مستقیم بگذارد.

حسین ایمانی، از دارالقرآن مشکین‌شهر اردبیل، عدم تکافوی بودجه‌های موجود را مشکل مهمی در دارالقرآن آن منطقه می‌داند و می‌گوید: «موضوعی که طی چند سال تجربه کاری در زمینه آموزش قرآن با آن برخورد داشتیم، این است که بچه‌های علاقه‌مند به قرآن در ابتدای کار جذب می‌شوند، اما بعد از مدتی از ادامه کارشان دست می‌کشند.»

وی علت این امر را ضعف فعالیت‌های تشویقی و تقدیری از بچه‌های علاقه‌مند به قرآن دانسته، می‌افزاید: «مثلاً یک دانش‌آموز برگزیده در مسابقات منطقه‌ای و مهم، فقط چندین هزار تومان خرج شرکت در مسابقه می‌کند، اما جوایزی که دریافت می‌کند، ارزش خیلی پایین مادی دارد و این، انگیزه را از بچه می‌گیرد. ضمن

برنامه‌ها، مواد درسی و محتوای آموزشی دارالقرآن الکریم

قرآن‌آموزان در این دوره طی گذراندن ۴ سطح اهداف زیر را دنبال می‌کنند:

(الف) توانایی قرائت صحیح و روان قرآن کریم با رعایت احکام ضروری تجوید.

(ب) توانایی درک معنای عبارات و آیاتی که دارای لغات کثیرالاستعمال قرآنی می‌باشند.

سطح (۳) آموزش مفاهیم ۱ و تجوید ۱ (آموزش مخارج و صفات حروف)

سطح (۴) آموزش مفاهیم ۲ و مهارت تجوید ۱

سطح (۵) آموزش مفاهیم ۳ و تجوید ۲ (آموزش احکام حروف)

سطح (۶) آموزش آداب تلاوت قرآن و مهارت تجوید ۲

ماده (۲) دوره اختصاصی

هدف:

قرآن‌آموزان در این دوره با توجه به استعداد و علاقه خود در یکی از دو رشته اختصاصی مفاهیم یا قرائت شرکت می‌کنند.

۱- رشته اختصاصی مفاهیم قرآن کریم:

رای صادره در دویست و سی امین جلسه کمیسیون معین شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۷۹/۲/۳
به استناد ماده ۲ اساسنامه دارالقرآن مصوب ششمین و سی و هشتمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش برنامه‌های این گونه مراکز شامل سه دوره آموزشی در ۲۰ سطح و یک رشته ویژه به شرح زیر اعلام می‌گردد:

ماده (۱) دوره مقدماتی

هدف:

قرآن‌آموزان در این دوره ضمن گذراندن دو سطح با روخوانی و روانخوانی قرآن مجید آشنا می‌شوند.

سطح (۱) آموزش روخوانی:

شامل آشنایی با حروف و حرکات و صداها

سطح (۲) روانخوانی (مهارت روخوانی):

شامل تمرینات علمی قواعد روخوانی با استفاده از آیات قرآن کریم

ماده (۲) دوره عمومی

هدف:

اینکه خود ما در مراکز دارالقرآن از شهریه دانش آموزان و کمک های خیرین استفاده می کنیم، که کفایت نیازهای خود ما را نمی کند چه رسد به اینکه بتوانیم با آنها به امور تشویقی بپردازیم.»

اگر چه ترویج فرهنگ قرآنی در اهداف کلی دارالقرآنها، آن هم به طور مبهم و غیرشفاف گنجانده شده است، اما آنچه از ظاهر امر پیداست، اینجا هم مسوولان مربوطه صرفاً به ظواهر اکتفا کرده اند و روحانی، قرائت و حفظ را در صدر امور قرار داده اند و جای خالی توجه جدی به روح قرآنی، آموزه های قرآنی و عمل بدانها ملموس است.

علیرضا اسفندیه، از شهرستان دزفول، مرکز دارالقرآن خاتم الانبیاء در این زمینه معتقد است: «ما در مملکتی زندگی می کنیم که پایه و اساس حکومت و کشورمان مساله قرآن است، اما در عمل متأسفانه توجه آنچنانی به مساله قرآن نمی شود و بودجه ای به این امر اختصاص نمی دهند و مدام می گویند از خیرین کمک بگیرید. دارالقرآنها باید در سطح کشور علاوه بر آموزش روحانی، مفاهیم قرآنی را در سطح جامعه رواج بدهند. یعنی شیوه عملی قرآن را به بچه ها بیاموزند.»

وی اضافه می کند: «با این شیوه و سیستم فعلی، اگر پیش برویم من فکر می کنم زندگی ایجاد شود، یعنی دانش آموز یک ماه، دو ماه، یک سال می آید ولی سال بعد وقتی که دید طبل توخالی است، هیچگونه اهمیتی نسبت به قضیه نمی دهد. انگیزه ایجاد نمی شود و اینها طرد می شوند.»

ما باید برای قرآن آموزان انگیزه ایجاد کنیم. ما به قرآن آموز چه امتیازاتی در زمینه موقعیت های اجتماعی و اقتصادی داده ایم؟ لذا اگر خودمان به ارزشهایمان، ارزش ندیم، هیچ رشدی پیدا نخواهند کرد.» اسفندیه ضمن برشمردن مشکلات دارالقرآن دزفول، می گوید: «خوشبختانه

مراکز دارالقرآن در بیشتر شهرستانها راه افتاده، اما اینها وحدت رویه ندارند و خود مسوولین هم هنوز نمی دانند می خواهند چه کار بکنند. از لحاظ امکانات، متأسفانه اکثر مکانهای مخروبه و بلااستفاده را به دارالقرآن اختصاص می دهند و در ارتباط با کادر و نیروی انسانی دارالقرآنها، ما از نیروهای قرآنی که بدون هیچ توقمی در این مراکز کار می کنند و اکثراً هم فقر مالی ندارند، استفاده می کنیم. اما من این را می خواهم بپرسم که اگر بین راه اتفاقی برای این مربی افتاد چه کسی باید جوابگو باشد؟

نه بیمه، نه تعهد استخلامی و نه... وجود ندارد و من فکر می کنم این یک ظلم است که ما در حق این عزیزان انجام می دهیم.»

حرمت گذاری به نیروهای انسانی متخصص در هر رشته ای از طریق تامین حقوق مادی و معنوی آنها و شان قائل شدن برای آنها به عنوان ابتدایی ترین اصول مدیریت، امروزه مطرح است و اهمیت این موضوع در ارتباط با مقوله مقدس و مهمی چون «قرآن کریم» دوچندان و بلکه صدچندان می شود. امروز باید نگرشهای غلط قدیمی را اصلاح کرد و به نیازها و حق و حقوق نیروهای قرآنی باور آورد و آنها را جزئی منفک از جامعه امروزی ندید.

پرویز ابراهیمی از استان همدان بر این امر تاکید دارد که متأسفانه امروزه در ادارات آموزش و پرورش، نیروهای قرآنی پایین ترین پست سازمانی را دارند و بچه های قرآنی اصلاً فراموش شده اند. وی می گوید: «بیند با مدرک کارشناسی، در واحد قرآن، پست متصدی را می گیرم، در صورتی که واحد بهداشت کارشناسی می گیرد.»

وی اضافه می کند: «نیروهای واحد قرآن که دارای قداست و عظمت خاصی است، با مستخلم و متصدی، پایه سازمانی و حقوق یکسان دارد و این باعث می شود که متخصصین با مدارک بالای تحصیلی سراغ کارهای دیگر و بهتر بروند. چون هم پایگاه اجتماعی پایین تر و هم درآمد اقتصادی کمتری داریم.»

ابراهیمی معتقد است: «به بچه های قرآنی اهمیت داده نمی شود. کسی که

سطح ۳) آشنایی با شیوه های حفظ و حفظ یک جزء (حفظ یک جزء)
 سطح ۴) حفظ دو جزء دیگر (حفظ ۳ جزء)
 سطح ۵) حفظ دو جزء دیگر (حفظ ۵ جزء)
 سطح ۶) حفظ سه جزء دیگر (حفظ ۸ جزء)
 سطح ۷) حفظ سه جزء دیگر (حفظ ۱۱ جزء)
 سطح ۸) حفظ سه جزء دیگر (حفظ ۱۴ جزء)
 سطح ۹) حفظ سه جزء دیگر (حفظ ۱۷ جزء)
 سطح ۱۰) حفظ سه جزء دیگر (حفظ ۲۰ جزء یا بالاتر)

سطح ۷) آموزش مفاهیم ۴ و ۵ - آموزش علم صرف
 سطح ۸) آموزش مفاهیم ۶ - آموزش علم نحو
 سطح ۹) آموزش مبانی تفسیر - تفسیر (۱) یک دوم جزء ۲۰ قرآن کریم
 سطح ۱۰) آشنایی با تفاسیر مشهور - تفسیر (۲) یک دوم دیگر جزء ۳۰ قرآن کریم
 ۲- رشته اختصاصی قرائت قرآن کریم:
 سطح ۷) آموزش علم صرف - آموزش مفاهیم ۴ و ۵
 سطح ۸) وقف و ابتداء - آموزش مفاهیم ۶
 سطح ۹) مقامات و نعمات قرآنی
 سطح ۱۰) مهارت در مقامات و نعمات قرآنی، بیان آوایی (لحن الاداء)

ماده چهارم) رشته ویژه حفظ قرآن کریم
 هدف:

به منظور بهره مندی از حفظ آیات الهی، آموزشهای خاص این رشته به صورت مجزا از سطح ۲ دوره عمومی آغاز و همزمان با سطوح دوره عمومی ادامه می یابد و فراگیران ضمن حضور در کلاسهای آموزشی دوره عمومی به حفظ آیات مربوط به سطوح مذکور می پردازند.

ماده ۵) مدت زمان آموزش هر یک از سطوح ۲۰ جلسه
 ۹۰ دقیقه ای خواهد بود و رشته حفظ محفوظیت زمانی ندارد.

تیمبره ۱- در دوره مقدماتی سطوح (۱ و ۲) در هر جلسه ۱۰ دقیقه معارف قرآن و قصه های قرآنی متناسب با سنین دانش آموزان مطرح می گردد.
 تیمبره ۲- در هر یک از سطوح دوره عمومی، ۶۰ دقیقه به آموزش تجوید و ۳۰ دقیقه به آموزش مفاهیم اختصاص می یابد.

دارالقرآن‌ها دانسته می‌گویند: «دارالقرآن‌هایی در سراسر کشور تاسیس شد ولی به صورت غیررسمی، به طوری که هنوز چارت سازمانی ندارند. لذا آموزش و پرورش مسؤلیتی در قبال حق‌الزحمه پرسنل ندارد و باید با کمک‌های مردمی تامین شود. به نظر من اگر دنبال این کار را بگیرند، کار خیلی خوبی است به شرط آنکه تبلیغات شعاری نباشد و همراه با شعور و عمل باشد. کشور ما مهد قرآن است و باید به دور از تنگ‌نظریها و کج‌فهمی‌ها به آن اهمیت بدهند. والا اگر بخواهند به همین صورت ادامه دهند و در حد شعار بمانند، همانطور که تاسیس شدند متأسفانه دارند تعطیل می‌شوند.

مراکز دارالقرآن کریم با حدود دو سال سابقه فعالیت آزاد زیر نظر استانداریها و فرمانداریها و مجامع مردمی، از حدود شهریور ماه سال ۷۸ در پی رای صادره در ششصد و سی و هشتمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش تحت پوشش وزارت آموزش و پرورش قرار گرفتند.

بر اساس تعاریف ارائه شده در اساسنامه مصوب ۷۸/۷/۶، «دارالقرآن به مرکزی اطلاق می‌گردد که ترویج و توسعه آموزشهای قرآنی و ارتقای سطح دانش و مهارتهای دانش‌آموزان علاقه‌مند را در رشته‌های مختلف قرآنی عهده‌دار می‌شود و تحت نظارت معاونت پرورشی و تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش، به صورت مردمی اداره می‌شود.»

دارالقرآن زیر نظر اداره آموزش و پرورش مربوط و با مسؤلیت مدیر دارالقرآن اداره می‌شود و مدیران مراکز دارالقرآن از میان نیروهای آموزش و پرورش و با پیشنهاد معاونان پرورشی مناطق گزینش و منصوب می‌شوند.

ترکیب اعضای دارالقرآن‌ها عبارتند از: مدیر، دو نفر کارشناس قرآن، دو نفر نماینده از مربیان دارالقرآن، یک نفر صاحب‌نظر تعلیم و تربیت (به معرفی اداره آموزش و پرورش) و یک نفر از والدین قرآن‌آموز و یک نفر از افراد خیر و معتمد محل به انتخاب پنج عضو دیگر.

در حال حاضر حدود ۵۱۰ مرکز دارالقرآن کریم در سراسر کشور فعالیت می‌کنند؛ که طی سال گذشته بیش از ۲۰۰ هزار نفر را تحت پوشش قرار داده‌اند.

در مسابقات قرآنی (ملی یا بین‌المللی) می‌درخشند، هیچ تسهیلاتی دریافت نمی‌کند. در حالی که قرآن یک ارزش است و مثلاً خانه داشتن هم برای ما یک ارزش. چرا یک نیروی قرآنی نباید خانه داشته باشد ولی یک قهرمان ورزشی، خانه داشته باشد.

متأسفانه می‌گویند، نیروهای قرآنی برای رضای خدا باید مفت کار کنند. یعنی دارند به اسم قرآن، نیروهای فعال را از بین می‌برند.»

ابراهیمی با اشاره به ضرورت حمایت دولت از دارالقرآن‌ها، می‌گوید: «طرح راه‌اندازی دارالقرآن‌ها، طرح تازه‌ای نیست که وزارتخانه به خودش ببالد که کار عجیبی کردیم. بچه‌های محله مساجد ما، همین کار را سالهاست انجام می‌دهند. یعنی کار تازه‌ای نیست که این همه جنجال راه بیندازند. شما اگر می‌خواهید کار مفیدی انجام بدهید، اول باید آن را حمایت و پشتیبانی کنید. خود من در کشور مالزی دیدم که مدارس قرآنی در این کشور چقدر زیبا و شکیل با حمایت دولت فعالیت می‌کنند و حالا ما بیاییم کلاسهای قرآنی را که دارای قداست عظیمی هستند به امید کمک‌های این و آن بسپاریم، هرطور که اداره شد و هر طور که تامین مالی شد.»

وی درخصوص ترویج آموزه‌های عملی قرآن در این مراکز اظهار می‌دارد: «قرآن باید بر جان و رفتار ما تاثیر بگذارد و ما در این مراکز نباید به شکلی به قرآن بپردازیم که فقط با لفظ سر و کار داشته باشیم. کسی که قرآن را فرا بگیرد و در او تاثیر رفتاری به وجود نیاید چه فرقی با کسی که ریاضی می‌خواند دارد؟ من از این ناراحتم که ما همیشه با الفاظ کار می‌کنیم. ما باید عملاً قرآن را وارد زندگی بچه‌ها کنیم.»

ابراهیمی اضافه می‌کند: «متأسفانه نظام آموزش و پرورش ما از این جهت ضعف اساسی دارد و از این جهت برنامه‌ریزی درسی ما هم فاقد چنین ویژگی بوده و هست.»

تعریف چارت سازمانی و ساختار مناسب با روح و رسالت مراکز دارالقرآن از جمله دیگر ضروریاتی است که اگر از همین آغاز کار مورد بی‌مهری و بی‌توجهی قرار گیرد، دلسردی در نیروها و کسالت و جمود در کارایی این مراکز ایجاد خواهد کرد.

حامد نجفی، مدیر دارالقرآن چرام، استان کهگیلویه و بویراحمد توجه جدی مسوولان و مطالعه کارشناسی در این زمینه را از جمله عوامل موفقیت